

Stanisław Ciupka

Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna, Bielsko-Biała

ZARYS KONCEPCJI MESJANISTYCZNEJ WINCENTEGO LUTOSŁAWSKIEGO

OUTLINE OF THE MESSIANIC CONCEPT OF WINCENTY LUTOSŁAWSKI

ABSTRAKT

W. Lutosławski jest w polskiej filozofii postacią trochę zapomnianą. Tymczasem jest oryginalnym badaczem Platona i twórcą oryginalnych filozoficznych idei. Znaczący twórczości W. Lutosławskiego podkreślają, że był on ostatnim w XX wieku polskim myślicielem, który swoje koncepcje filozoficzne opierał na założeniach romantyczno-mesjanistycznych i jego mesjanizm nie był już zbiorem romantycznych koncepcji, ale przyjął jedną wielką ideę¹. W artykule będzie poczyniona próba przybliżenia jego koncepcji odnośnie kwestii mesjanistycznych.

Słowa kluczowe: Filozofia, mesjanizm, mistycyzm, objawienia, panteizm, spirytualizm

ABSTRACT

W. Lutosławski is a bit forgotten in Polish philosophy. Meanwhile, he is the original researcher of Plato and the creator of original philosophical ideas. Experts

¹ Por. S. Borzym, H. Floryńska, B. Skarga, A. Walicki, *Zarys dziejów filozofii polskiej 1815–1918*, Warszawa 1983, s. 282; zob. także, K. Bocheński, L. Gawor, A. Jedynak, J. Kojkoł, *Filozofia polska okresu międzywojennego. Zarys problematyki*, Gdynia 2013, s. 188.

of the work of W. Lutosławski emphasize that he was the last Polish thinker in the 20th century, who based his philosophical concepts on the Romantic-messianic assumptions and his messianism was no longer a collection of romantic concepts, but adopted a great idea. The article will attempt to approximate its concept regarding the issue Messianic

Keywords: Philosophy, messianism, mysticism, revelation, pantheism, spiritualism

Wincenty Lutosławski (1863–1954) należy do tych polskich filozofów, którego myśl funkcjonowanie dość osobliwe. Wydaje się, że jego koncepcje filozoficzne, a szczególnie badania nad twórczością Platona, przyniosły temuż filozofowi światową sławę i znaczące miejsce w historii filozofii, szczególnie w kręgu kultury anglosaskiej. Dzieła W. Lutosławskiego były publikowane w wielu krajach naszego kontynentu, ich odbiór dlatego był ułatwiony, że były pisane bądź po angielsku, bądź po niemiecku². Dodatkowo utrzymywał rozległe kontakty, korespondencje z wybitnymi osobowościami epoki, w której żył³. Jeżeli zaś chodzi o odbiór jego twórczości w kraju, nie był już tak znaczący i pochlebny. W polskim naukowym środowisku uchodził za osobowość w dużym stopniu kontrowersyjną, która w sposób ekstrawagancki wchodzi w różnego rodzaju spory natury światopoglądowej. Na uzasadnienie wyżej wymienionej tezy przytaczamy słowa B. Jasińskiego:

Przypadek funkcjonowania myśli Wincentego Lutosławskiego jest do prawdy osobliwy. Bo nie idzie tu tylko o zwykłe zapomnienie, lecz raczej o nieobecność. Przed wojną do filozofa tego – jako rzekomo blisko związanego z Romanem Dmowskim – przyłgnęła etykieta „narodowca”, a to nijak się miało do panujących wówczas naczelnych trendów in-

² Por. P. Kusiak, *Mesjanizm Wincentego Lutosławskiego i jego społeczno-polityczne implikacje*, [w:] *Przegląd Religioznawczy*, 2014, nr 3(253), s. 65.

³ Wśród tych osób znajdowały się przykładowo: H. Bergson, J. Conrad, M. Gandhi, W. James,

telektualnych, po wojnie zaś – już niejako ex definitione – jako mistyk, idealista, no i oczywiście narodowiec, nie mógł się znaleźć w świecie realnego socjalizmu. I jeśli do tego dorzucimy jeszcze znaczną ruchliwość samego Lutosławskiego (...) to otrzymamy pełny obraz jego nieobecności. Czy na to ze swoją filozofią naprawdę zasługuje?⁴

Ożywienie zainteresowania postacią i życiem oraz poglądami tegoż filozofa na gruncie nauki polskiej, następuje w drugiej połowie XX wieku, a to dlatego, że w tym okresie ukazuje się wiele publikacji jemu poświęconych⁵.

Będę starał się odpowiedzieć na pytanie: Czy w działalności społecznej był Wincenty Lutosławski inspirowany przez swoją mesjanistyczną filozofię? Chciałbym na powyższe pytanie odpowiedzieć przedstawiając najpierw – oczywiście w dużych skrócie – zarys jego poglądów filozoficznych, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki poglądów, które głosił odnośnie do mesjanizmu, aby następnie próbować ukazać jego główne koncepcje przebudowy społeczeństwa i działalności społeczno-politycznej, a więc tych koncepcji, które – co będę starał się wykazać – bazowały na jego mesjanistycznych poglądach.

⁴ B. Jasiński, *Przedmowa*, [w:] *Praca narodowa. Wincenty Lutosławski*, Warszawa 1998, s. 10.

⁵ Przywołuję, sygnalizowane w tekście publikacje, odwołując się do przypisu 1 w przywołanym artykule P. Kusiaka, a więc zob.: J. Bigaj, *Wpływ ewolucyjnej interpretacji platonizmu oraz metody stylometrycznej Wincentego Lutosławskiego (1863–1954) na późniejsze badania nad filozofią starożytną*, [w:] *Archiwum Historii filozofii i Myśli Społecznej*, 2003, nr 48, s. 19–36; W. Groblewski, *W poszukiwaniu sensu dziejów. Zarys koncepcji historiozoficznej Wincentego Lutosławskiego*, [w:] *Idee a rzeczywistość. Z badań nad tradycją filozoficzną*, S. Kaczmarek (red.), Poznań 1980, s. 101–140; W. Jaworski, *Lutosławskiego interpretacje platonizmu*, [w:] *Studia Filozoficzne*, 1976, z. 5, s. 137–145; W. Jaworski, *Eleuteryzm i mesjanizm. U źródeł filozofii społecznej W. Lutosławskiego*, Kraków 1994, s. s. 174; T. Mróz, *Wincenty Lutosławski. Polskie badania nad Platonem.*, Zielona Góra, 2003; R. Zaborowski (red.), *Filozofia i mistyka Wincentego Lutosławskiego*, Warszawa 2000.

FILOZOFICZNO-MESJANISTYCZNE KONCEPCJE FILOZOFII

Pragnę zasygnalizować, że filozoficzne poglądy W. Lutosławskiego są uwarunkowane dwoma ważnymi momentami z życia filozofa, a są to tzw. *prywatne objawienia*⁶. Pierwsze z nich miało miejsce w 1885 roku, gdy studiując intensywnie dzieła Platona, doznał, jak sam napisze:

(...) przemiany wewnętrznej, podobnej do tego, co zarówno Pascal, jak i Kartezjusz wspominają⁷.

W wyniku tego niezwykłego doświadczenia, jak to sam określał, miał zrozumieć, co jest istotą filozofii i w jakim kierunku prowadzić swoje życie i rozwój naukowy⁸. Dzięki także temu pierwszemu *prywatnemu objawieniu*, uzyskał, jak pisze H. Floryńska, przekonanie, jak ważne jest poznanie prawdy metafizycznej, a w niej:

(...) przekonanie o istnieniu duszy⁹.

Swoje filozoficzne oczekiwania W. Lutosławski formułuje w sposób następujący:

(...) doszedł autor do przekonania, że można zbudować pogląd na świat, godzący tradycyjne potrzeby uczucia z wymaganiami powszechnego rozumu – i pragnął poddać międzynarodowej krytyce ten swojski indywidualizm, który dla odróżnienia od niemieckiego egoistycznego indywidualizmu zasługuje na nazwę eleuteryzmu czyli filozofii wolnych dusz¹⁰.

⁶ Por. J. Skoczyński, *Prywatne objawienia W. Lutosławskiego*, [w:] *Kwartalnik Filozoficzny*, T. XXXIII, z. 2, 2005, s. 91.

⁷ W. Lutosławski, *Jeden łatwy żywot*, Warszawa 1933, s. 109.

⁸ Por. S. Ciupka, *Poglądy mistyczne W. Lutosławskiego*, [w:], *Slovanská spiritualita a mistika*, Centrum spirituality Vychod – Západ Michala Lacka v Košciach, vedecko-vyskumné pracovisko teologickej fakulty Trnavskej univerzity, Košice 2011, s. 75–82.

⁹ H. Floryńska, *Wincenty Lutosławski – metafizyka jaźni i narodu*, [w:] *Polska myśl filozoficzna i społeczna*, T. III, Warszawa 1977, s. 166.

¹⁰ W. Jaworski, *Eleuteryzm i mesjanizm. U źródeł filozofii społecznej Wincentego Lutosławskiego*, Kraków 1994, s. 31.

Zafascynowanie filozofią budzi w nim zainteresowanie rzeczywistością, która go otacza. Początkowo badając otaczającą go rzeczywistość, sprowadzał ją odpowiednio do postaci indywidualizmu lub uniwersalizmu, aby następnie podzielić tę rzeczywistość na cztery typy: materializm, idealizm, panteizm, spirytualizm, uzupełnione z biegiem czasu o dodatkowe dwa typy: mistycyzm i mesjanizm¹¹. Był zdecydowanym zwolennikiem spirytualizmu, który, jego zdaniem dostrzegł już Platon, ugruntował się w tym poglądzie, gdy nawraca się na katolicyzm. Znaczący twórczości W. Lutosławskiego podkreślają, że był on ostatnim w XX wieku polskim myślicielem, który swoje koncepcje filozoficzne opierał na założeniach romantyczno-mesjanistycznych i jego mesjanizm nie był już zbiorem romantycznych koncepcji, ale przyjął jedną wielką ideę¹². Mesjanizm pojmował jako pogląd filozoficzny, który miał na celu przemianę religijną ludzkości, ale i ruch, który zmienia sytuację społeczno-ekonomiczną każdego narodu, również stosunki międzynarodowe:

Cała myśl narodowa polska jest na wskroś filozofią czynu i wymaga realizacji¹³.

Jak pisze H. Kramarz, filozof wskazywał na mesjanizm, jako pewnego rodzaju ideologię o zasięgu globalnym i dodatkowo uważał się za

¹¹ Por. W. Lutosławski, *Logika ogólna, czyli teoria poznania i logika formalna*, Kraków 1907, s. 16–17; tenże, *Klasyfikacja poglądów na świat*, [w:] *Przegląd Filozoficzny*, 1928, s. 107, zob. także, P. Kusiak, *Mesjanizm Wincentego Lutosławskiego*, dz. cyt., s. 66.

¹² Por. S. Borzym, H. Floryńska, B. Skarga, A. Walicki, *Zarys dziejów filozofii polskiej 1815-1918*, Warszawa 1983, s. 282; zob. także, K. Bocheński, L. Gawor, A. Jedynak, J. Kojkoł, *Filozofia polska okresu międzywojennego. Zarys problematyki*, Gdynia 2013, s. 188.

¹³ W. Lutosławski, *Jak rośnie dobrobyt*, Kraków 1936, s. V, cyt. za: H. Kramarz, *Idea wychowania narodowego w poglądach Wincentego Lutosławskiego*, [w:] R. Majkowska, E. Fiałek (red. tomu), *Wincenty Lutosławski 1863–1954*, Materiały z posiedzenia Naukowego PAU w dniu 19 listopada 2004, s. 88–89.

spadkobiercą całej romantycznej mesjanistycznej spuścizny. Był przekonany, że jest ich najlepszym kontynuatorem, który najlepiej potrafi wyrazić ich przekonania. Na płaszczyźnie refleksji historyczno-filozoficznej i metafizycznej sądził, że mesjanizm jest ukoronowaniem wysiłków filozoficznych ludzkości, poczynając od szkoły jońskiej¹⁴. Bardzo dobry znawca polskiego mesjanizmu – B. Gawecki w jednym swoim dziele napisze:

Są dwa odrębne mesjanizmy: jeden wieszczów tj. Mickiewicza i Słowackiego, stworzony przeważnie pod wpływem mistyka Towiańskiego, rozwinięty najlepiej przez filozofa Cieszkowskiego, drugi Wrońskiego¹⁵.

Przywołując opinię B. Gaweckiego, L. Wiśniewska jest przekonana, że W. Lutosławski nawiązuje do tego pierwszego nurtu¹⁶.

Jednak głoszona przez naszego filozofa odmiana mesjanizmu nie była zbyt popularna wśród ówczesnych myślicieli. Prawdą jest, że oni wszyscy, wspólnie z autorem *Pracy narodowej* uważali, że naród to historyczno-kulturowa wspólnota, jednak w żadnym wypadku nie przyjmowali jego metafizycznej interpretacji ducha narodowego¹⁷. Jak sądzą badacze, problematyka narodu, dla W. Lutosławskiego to jedno z najważniejszych zagadnień. W tym miejscu należy wspomnieć o drugim jego *prywatnym objawieniu*, jakiego doznał w 1890 roku w Krakowie:

Było to wrażenie przenikające duszę i ciało, budzące silną chęć związku z Kościołem, przynależności do Kościoła¹⁸.

¹⁴ Por. H. Kramarz, *Idea wychowania narodowego w poglądach Wincentego Lutosławskiego*, dz. cyt., s.89.

¹⁵ B. Gawecki, *Szkice filozoficzne*, Warszawa 1935, s.118.

¹⁶ Por. L. Wiśniewska, *Mesjanizm W. Lutosławskiego a mesjanizm wrońskistyczny Jerzego Brauna*, [w:] R. Zaborowski (całość zebrał), *Filozofia i mistyka Wincentego Lutosławskiego*, Warszawa 2000, s. 153.

¹⁷ Por. K. Bocheński, L. Gawor, A. Jedynek, J. Kojkoł, *Filozofia polska okresu międzywojennego. Zarys problematyki*, dz. cyt., s. 190.

¹⁸ W. Lutosławski, *Jeden łatwy żywot*, dz. cyt., s. 260.

Drugi wspomniany wstrząs duchowy filozofa, przesunął jego zainteresowania w stronę zainteresowań mesjanistycznych oraz budowaniu tzw. *filozofii narodu*. Z momentem doznania tej drugiej wizji, filozof przesuwa swój warsztat naukowy, w kierunku zainteresowania się narodem¹⁹. W *Ludzkości odrodzonej. Wizje przyszłości*, następująco definiuje naród, stwierdzając, że jest to duchowa wspólnota jednostek, które są do siebie podobne i są świadome tego faktu. Tworzą ową wspólnotę, aby móc spełniać swoje kulturowe i społeczne powołanie²⁰. Naród, jest dla niego najwyższą, najlepszą formą istnienia, a poszczególne narody tworzą określony hierarchiczny układ. Oryginalnie uważał, że zasadniczą przyczyną wyodrębnienia się poszczególnych narodów, nie była kwestia uwarunkowań geograficzno-przyrodniczych, ale świadomy wybór określonego gatunku duchów²¹. Wspólnota jaźni stanowiła dla W. Lutosławskiego, warunek *sine quam non*, utworzenia narodu. Warunkiem zaistnienia procesów narodotwórczych jest dla niego świadoma siebie jaźń (dusza), choć dopuszcza do siebie myśl, że istnieją inne jaźnie, jak i istnieje materialna rzeczywistość. Jaźnie posiadają naturalną tendencję do ekspansji, ale zarazem się ograniczają, co sprzyja procesom ustalania naturalnej równowagi. Trwałość narodowych wspólnot ma swoje oparcie w świadomości ludzi. Wysłunięcie narodu na pierwsze miejsce wśród szeregu innych istniejących ludzkich wspólnot, miało podstawy w przyjętych przez niego założeniach ogólnofilozoficznych:

W rozwoju ludzkości życie narodowe jest o wiele wcześniejszym i bardziej dojrzałym zjawiskiem niż humanitaryzm kosmopolityczny. Mniemanie przeciwne, jakoby różnice narodowe zacierały się wraz z postępem cywilizacji, wynika z mylnego utożsamienia różnic plemiennych

¹⁹ Por. S. Ciupka, *Poglądy mistyczne W. Lutosławskiego*, dz. cyt., s. 76.

²⁰ Por. W. Lutosławski, *Ludzkość odrodzona. Wizje przyszłości*, Warszawa 1910, s. 11, cyt. za: P. Kusiak, *Mesjanizm Wincentego Lutosławskiego i jego społeczno-polityczne implikacje*, dz. cyt., s. 69.

²¹ Por. W. Lutosławski, *Ludzkość odrodzona*, dz. cyt., s. 71.

z narodowymi. Plemienne i rasowe różnice zacierają się, podczas gdy odrębność narodów się rozwija²².

W koncepcji, na podstawie której budował swoje założenia, W. Lutosławski podkreślał, że jaźń, aby osiągnąć pełnię świadomości narodowej musi przejść przez dwa etapy. Pierwszy etap to doświadczenie miłości płciowej, gdyż wtedy człowiek uczy się umiejętności wyjścia z siebie i odczuwa potrzebę zjednoczenia się z ciałem i duszą drugiej osoby, a drugi etap polega na konieczności osiągnięcia stanu mistycznego zjednoczenia z Bogiem²³. Budując swoje koncepcje mesjanistyczne musiał zmierzyć się z kwestią, jakie miejsce zajmuje polski naród w postulowanej przez niego hierarchii narodów. Otóż nie ulegało żadnej wątpliwości, że najważniejsze miejsce w tejże hierarchii przypada polskiemu narodowi. Idąc za poglądami wielu badaczy, historyków²⁴, za najpiękniejszy okres w historii naszego narodu uważał epokę Jagiellońską. Zauroczony był pokojowym sposobem zawarcia unii polsko-litewskiej i propagowanych wtedy cnót społecznych. Sądził, że to w tej epoce mieliśmy do czynienia ze stałymi procesami uszlachetnienia szerokich kręgów społecznych²⁵. Najważniejszą cechą polskiego charakteru był dla niego indywidualizm, którego symboliczny wyrazem postrzegał w szlacheckim *liberum veto*²⁶.

Zdecydowanie bronił nasz filozof swojego przekonania, że to polskiemu narodowi przypada zaszczytne miejsce w prowadzeniu innych narodów świata ku światlejszej perspektywie. To, tak ważne miejsce dla

²² W. Lutosławski, *Praca narodowa. Program polityki polskiej*, Wilno 1922, s. 7.

²³ Tamże, s. 225.

²⁴ Por. głośne swego czasu publikacje P. Jasienicy: *Polska Piastów*, Warszawa 2007; *Rzeczpospolita Obojga Narodów. Srebrny wiek.*, Warszawa 2007; *Rzeczpospolita Obojga Narodów. Calamitatis regnum*, Warszawa 2007; *Rzeczpospolita Obojga Narodów. Dzieje agoni*, Warszawa 2007.

²⁵ Tamże, s. 225 nn.

²⁶ Por. S. Borzym, *Panorama polskiej myśli filozoficznej*, Warszawa 1993, s. 42.

nas Polaków, ma oparcie w pewnej psychicznej predyspozycji, a mianowicie polskie przekonanie, że jesteśmy pewni, co do istnienia i oddziaływania Boga na rzeczywistość tego świata. Miał świadomość, że te przyjęte przez niego założenia, nie mogą być zweryfikowane na drodze argumentacji logicznej, ale sądził, że kontaktu z Bogiem, rozumianego jako fakt psychologiczny, nie ma potrzeby logicznie uzasadniać. Potrzebne Polakom znaki od Boga, jego zdaniem docierają do narodu polskiego za pośrednictwem wieszczów i bohaterów narodowych. Wielkie wartości mające znaczenie ogólnoludzkie, a prezentowane przez polski naród, to zdaniem W. Lutosławskiego: tolerancja, wolność jednostki, miłość bliźniego, zasady chrześcijańskie, silne więzi społeczne, idee unii narodowych i religijnych, którymi tak mocno jest nasycona polska kultura²⁷. Oczywiście podkreślanie tych, jego zdaniem ogólnoludzkich wartości, już w jego czasach budziło znaczne kontrowersje. Szerzej, ową opozycję do tych poglądów W. Lutosławskiego wydobywa w swoim artykule, wzmiankowany P. Kusiak, do którego szerszych wywodów w tej kwestii, pozwałam sobie czytelnika odesłać²⁸. Podkreślanie przez filozofa niezwykłości narodu polskiego w dziejach świata służyło filozofowi, do uzasadnienia tezy, że narody są jedynie narzędziami w realizacji podstawowego historycznego celu. Ten cel, to doprowadzenie do sytuacji, aby każda jaźń identyfikowała się z konkretnym narodem, a tym samym wyzwoli się wtedy w niej chęć życia i śmierci dla tego narodu. Gdy ten proces się ziści, zaniknie potrzeba istnienia państw. Narodowe wspólnoty osiągną pożądaną stan organizacyjny, czyli taki, który umożliwi zaspokojenie potrzeb materialnych, a tym samym zaistnieje możliwość doskonalenia ducha narodu i poszczególnych jednostek. Narody będą dążyły do wzajemnej wymiany dóbr duchowych, a będą rezygnować

²⁷ Por. W. Lutosławski, *Jeden łatwy żywot*, Warszawa 1933, s. 331, zob. także: M. Siwiec, *Idee edukacyjne Wincentego Lutosławskiego*, [w:] *Dylematy współczesnego wychowania (filozofia, pedagogika, religia)*, J. Kojkoł, Gdynia 1990, s. 90.

²⁸ Por. P. Kusiak, *Mesjanizm W. Lutosławskiego...*, dz. cyt., s. 71.

z chęci kontrolowania geograficznej przestrzeni i zasobów. Tak zarysowana koncepcja W. Lutosławskiego o przejściu od życia narodu do zbudowania wspólnoty międzynarodowej, pozwala dostrzec wpływ Hegłowskiej filozofii dziejów.

KONCEPCJE SPOŁECZNO-POLITYCZNE

Przyjęcie określonych tez filozoficznych, szczególnie inspiracji me-sjanistycznych, determinowały idee działalności społeczno-politycznych. Marzył o dokonaniu *przemiany narodowej*, którą wyobrażał sobie, jako tworzenie organizacji wychowawczych, inspirowanych tradycjami filareckimi²⁹. Wśród założonych przez niego stowarzyszeń i organizacji, wybijało się stowarzyszenie Eleusis, które działało w oparciu o tzw. kuźnice. Prowadziło ono swoją działalność w Polsce, Wielkiej Brytanii, Francji, Szwajcarii, jak i w Algierii. Zadaniem członków tegoż stowarzyszenia było propagowanie etycznych zasad odrodzenia narodowego i to właśnie ich postrzegał W. Lutosławski, jako propagatorów idei wychowania narodowego. Mieli oni wydobywać z siebie, jak i z innych ludzi szlachetne cechy i wychowywać *misjonarzy sprawy narodowej*³⁰. W rozwój kuźnic angażował się filozof od 1909 roku, aby na przełomie XIX i XX wieku wejść w alians z działaczami *Ligi Narodowej*, jednak przystępując do współpracy z narodowcami, ściągnął na siebie reakcje władz austriackich, które zarzucały mu szerzenie wśród studentów idei narodowych. Dodatkową dla niego uciążliwością z tego tytułu, było odsu-

²⁹ Dlatego też założy takie organizacje, jak w Bernie – *Towarzystwo Wszechnicy Mickiewicza*, *Towarzystwo wstrzemięźliwości Eleusis*, *Ognisko Polskie w Londynie*, inspirowane polską myślą narodową.

³⁰ Jak podkreślają badacze z tego kręgu wywodziły się, przykładowo, takie osobowości, jak : Stanisław Pigoń, Adam Wodiczko, Stanisław Cywiński, Józef Kostrzewski, Olga Małkowska, A. Małkowski, zob. także inne ciekawe inspiracje o osobach stowarzyszenia Eleusis, zawarte w publikacji: M. Siwiec, *Idee edukacyjne W. Lutosławskiego*, dz. cyt., s. 88–89.

nięcie go od wykładów na Uniwersytecie Jagiellońskim. Patrząc obiektywnym okiem, ten alians wydaje się po trochu czymś naturalnym, gdyż z perspektywy filozofa, ruch R. Dmowskiego, mógł być pożądaną siłą w realizacji jego postulatów. Zgadzając się w tym miejscu z wywodami R. Zaborowskiego, możemy przyjąć, że autor *Jednego łatwego życia*, publikując dużo w obcych językach, które dodatkowo cieszyły się szerokim oddźwiękiem naukowym, stawał się znaczącym propagatorem polskiej kultury³¹. Bardzo oryginalną myślą W. Lutosławskiego, było jego spojrzenie na polskich wieszczów romantycznych, których znał i podziwiał, ale jednocześnie nie uważał ich za prawdziwych twórców kultury. Jego krytyczny stosunek wynikał z wychowawczego podejścia, tutaj najbardziej sprzeciwiał się literackiemu modernizmowi, któremu zarzucał szerzenie pesymizmu, oraz znaczące braki w umiejętnościach filozoficznych³². Dla W. Lutosławskiego prawdziwy rozwój kultury zawdzięczamy filozofom, których cechuje umiejętność scalenia własnych poglądów z osiągnięciami ludzkości, sprawne korzystanie z wielu różnych doświadczeń oraz zdolność do badania własnej jaźni³³. Bardzo na sercu filozofa leżała koncepcja rozwoju kultury umysłowej polskiego narodu, dlatego postulował powołanie w stolicy wielu instytucji kulturalnych i naukowych, gdyż jego zdaniem, tylko obecność innych ludzi wzmacnia świadomość każdego człowieka zaangażowanego na drodze naukowej działalności. Stawiał – przy tej okazji – ważny dla niego postulat, że muszą to być ludzie wywodzący się z tego samego narodu. Ważną była dla niego również potrzeba zaistnienia specjalnych kole-

³¹ Por. R. Zaborowski, *Wincenty Lutosławski – człowiek i dzieło*, [w:] *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 2004, R. 49, nr 1, s. 67.

³² Szersze uzasadnienie jego krytycznego stosunku do literackiego modernizmu, zob.: S. Borzym, H. Floryńska, B. Skarga, A. Walicki, *Zarys dziejów filozofii polskiej 1815–1918*, Warszawa 1983, s. 282–283.

³³ Por. W. Lutosławski, *Wykłady jagiellońskie*, t. 1, [w:] *Wykłady wstępne z przedmową o wychowaniu narodowym*, Kraków 1901, s. 114, cyt. za: P. Kusiak, *Mesjanizm W. Lutosławskiego...*, dz. cyt., s. 74.

giów historycznych, które miały zajmować się opracowaniem dziejów narodu polskiego i dziejów powszechnych, ale badanych z perspektywy narodu³⁴. Swoje mesjanistyczne i narodowe poglądy łączył z koncepcjami ekonomicznymi, gdyż prawidłowy rozwój gospodarczy zapewni możliwość organizacji i rozwoju uniwersyteckiego zawodowego kształcenia³⁵. Próbując, dokonać podsumowania jego przemyśleń odnośnie do kwestii rozwoju ludzkości, rysuje się następująca uwaga: otóż postęp dziejowy człowieka w żadnym razie nie prowadzi do zaniku różnic kulturowych między poszczególnymi narodami, ale wręcz ulega pogłębieniu. Cywilizacja ludzka musi ten fakt zauważyć i go przyjąć i zarazem tworzyć warunki, aby każdy naród mógł, jak najbardziej osobiście rozwijać swoje poczucie odrębności³⁶.

UWAGI KOŃCOWE

Analizując poglądy mesjanistyczne i programy społeczno-polityczne W. Lutosławskiego, dostrzegamy, że były one oparte na jego refleksjach filozoficznych, szczególnie w zakresie wizji i roli narodu w dziejach ludzkości. Nie dziwią więc wygłaszane przez niego poglądy, że ostateczny cel życia człowieka opiera się na rozwoju duchowym, który zapewnia odpowiedni wychowawczy proces. Celem jego różnorodnych działań było pobudzenie człowieka do wszelkiego, pozytywnego działania na rzecz dobrobytu polskiego narodu i temu działaniu stał się nadać określone ramy wspólnotowe, społeczne.

³⁴ Por. W. Lutosławski, *Ludzkość odrodzona*, dz. cyt., s. 220.

³⁵ Por. W. Lutosławski, *Praca narodowa*, dz. cyt., s. 41.

³⁶ Por. J. Kojkoł, *Lutosławski jako prekursor nowej duchowości*, [w:] *Przegląd Religioznawczy*, nr 2 (200), s. 63.

BIBLIOGRAFIA

- Bigaj J., *Wpływ ewolucyjnej interpretacji platonizmu oraz metody stylometrycznej Wincentego Lutosławskiego (1863-1954) na późniejsze badania nad filozofią starożytną*, [w:] *Archiwum Historii filozofii i Myśli Społecznej*, 2003, nr 48, s. 19–36.
- Bocheński K., Gawor L., Jedynek A., Kojkoł J., *Filozofia polska okresu międzywojennego. Zarys problematyki*, Gdynia 2013.
- Borzym S., *Panorama polskiej myśli filozoficznej*, Warszawa 1993.
- Borzym S., Floryńska H., Skarga B., Walicki A., *Zarys dziejów filozofii polskiej 1815–1918*, Warszawa 1983, s. 282.
- Ciupka S., *Poglądy mistyczne W. Lutosławskiego*, [w:], *Slovanská spiritualita a mistika*, Centrum spirituality Vychod – Západ Michala Lacka v Košiciach, vedeckovyskumné pracovisko teologickej fakulty Trnavskej univerzity, Košice 2011, s. 75–82.
- Floryńska H., *Wincenty Lutosławski – metafizyka jaźni i narodu*, [w:] *Polska myśl filozoficzna i społeczna*, T. III, Warszawa 1977, s. 166.
- Gawecki B., *Szkice filozoficzne*, Warszawa 1935, s. 118.
- Groblewski W., *W poszukiwaniu sensu dziejów. Zarys koncepcji historiozoficznej Wincentego Lutosławskiego*, [w:] *Idee a rzeczywistość. Z badań nad tradycją filozoficzną*, S. Kaczmarek (red.), Poznań 1980, s. 101–130.
- Jasienicy P., *Polska Piastów*, Warszawa 2007.
- Jasienica P., *Rzeczpospolita Obojga Narodów. Calamitatis regnum*, Warszawa 2007.
- Jasienica P., *Rzeczpospolita Obojga Narodów. Dzieje agoni*, Warszawa 2007.
- Jasienica P., *Rzeczpospolita Obojga Narodów. Srebrny wiek*, Warszawa 2007.
- Jasiński B., *Przedmowa*, [w:] *Praca narodowa. Wincenty Lutosławski*, Warszawa 1998, s. 10.
- Jaworski W., *Eleuteryzm i mesjanizm. U źródeł filozofii społecznej W. Lutosławskiego*, Kraków 1994, s. 174

- Jaworski W., *Lutosławskiego interpretacje platonizmu*, [w:] *Studia Filozoficzne*, 1976, z. 5, s. 137–145.
- Kojkoł J., *Lutosławski jako prekursor nowej duchowości*, [w:] *Przegląd Religioznawczy*, nr 2 (2000), s. 63.
- Kramarz H., *Idea wychowania narodowego w poglądach Wincentego Lutosławskiego*, [w:] R. Majkowska, E. Fiałek (red. tomu), *Wincenty Lutosławski 1863–1954*, Materiały z posiedzenia Naukowego PAU w dniu 19 listopada 2004, s. 88–96.
- Kusiak P., *Mesjanizm Wincentego Lutosławskiego i jego społeczno-polityczne implikacje*, [w:] *Przegląd Religioznawczy*, 2014, nr 3(253), s. 65.
- Mróz T., *Wincenty Lutosławski. Polskie badania nad Platonem.*, Zielona Góra, 2003.
- Zaborowski R. (red.), *Filozofia i mistyka Wincentego Lutosławskiego*, Warszawa 2000.
- Zaborowski R., *Wincenty Lutosławski – człowiek i dzieło*, [w:] *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 2004, R. 49, nr 1, s. 67
- Lutosławski W., *Jeden łatwy żywot*, Warszawa 1933.
- Lutosławski W., *Jak rośnie dobrobyt*, Kraków 1936.
- Lutosławski W., *Klasyfikacja poglądów na świat*, [w:] *Przegląd Filozoficzny*, 1928, s. 107.
- Lutosławski W., *Logika ogólna, czyli teoria poznania i logika formalna*, Kraków 1907, s. 16–17.
- Lutosławski W., *Ludzkość odrodzona. Wizje przyszłości*, Warszawa 1910.
- Lutosławski W., *Praca narodowa. Program polityki polskiej*, Wilno 1922.
- Lutosławski W., *Wykłady jagiellońskie*, t. 1, [w:] *Wykłady wstępne z przedmową o wychowaniu narodowym*, Kraków 1901.
- Siwiec M., *Idee edukacyjne Wincentego Lutosławskiego*, [w:] *Dylematy współczesnego wychowania (filozofia, pedagogika, religia)*, J. Kojkoł, Gdynia 1990.

Skoczyński J., *Prywatne objawienia W. Lutosławskiego*, [w:] *Kwartalnik Filozoficzny*, T. XXXIII, z. 2, 2005, s. 91.

Wiśniewska L., *Mesjanizm W. Lutosławskiego a mesjanizm wrocławski Jerzego Brauna*, [w:] R. Zaborowski (całość zebrał), *Filozofia i mistyka Wincentego Lutosławskiego*, Warszawa 2000, s. 153–181.